

ÚTINAPLÓ, FOLYTATÁSOKBAN

TOLNAI OTTÓ

LÉGYRAGASZTÓ

első negyed

Már megint naplóm, útinaplóm!

Beosontam szobámba (most, hogy hidegebbek lettek, érzékeny jobb lábom miatt, kevesebbet használom — végképpen meg kellene oldanom fűtését), asztalom elé térdeltem, és a feneketlen fiókokban kezdtem turkálni. Különben aranybányák ezek a fiókok, hány világmegváltónak-ígérkező vázlat — vagy inkább temető?, halottak napján gyertyát kellene gyűjtanom a kihúzókon. Fogalmam sem volt, mit keresek (barátom kabátját? egy tintatartó-gyűjtemény darabjait?), de ahogy véletlenül kezembe került ez a füzet, mindjárt pontosan tudtam: *már megint utazni akarok!* Kell ez nekem.

Egérutaim egyben a legnagyobb büntetések is, amik valaha érhetnek. Úgy látszik, valamiért ismét meg kell szöknöm, ha többre nem is, legalább egy pillanatra... Nekem is, mint bizonyára mindenkinek, csak az utazás első negyede miatt van szükségem az egész cirkuszra: attól a pillanattól kezdve, amikor elhatározom, elutazom, addig a pillanatig, amíg el nem indulok. Egy ideális útinaplónak csakis ezzel az első negyeddel kellene foglalkoznia.

Az utazás mammut PRAE-jét kellene megírni. Érdekes, mind állhatatosabban kísért e könyv. Valamelyik nap láttam először J.-nál. Sosem hallottam róla. Az este I. megmagyarázta, mit is jelent a címe. Konstantinovičos valami lehet. Nincs kizárva, a magyar irodalom legnagyobb alkotása, mondtam I.-nek. Nincs kizárva, mondta. Egy napon majd, mint óriás jéghegy, emelkedik elő, lékeli sorba a papírhajókat...

Szökést említettem az imént? Mosolyognom kell. Ugyanis nekem már valóban van némi tapasztalatom, ami a szökéseket illeti. Én gyakran szököm. Az, hogy a szökés mániámmá lett, már köztudomású. Első szökésem után barátaim szép kis esszéket írtak erre az izgalmas témára. Később maguk is kipróbálták „műfajomat”. Ám én rendszeresítettem szökéseimet — ebben különbözünk. (Egyszer például majd roppant érdekes lesz az első eset és az úgynevezett Rankovič-korszak közötti összefüggéseket kibogozni. Ilyesmire még bará-

taim sem gondoltak. Sőt, ők legkevésbé.) Még a katonaságnál is azt írták egységem nagy könyvébe, ideális katona, csak ami a városba való szökéseit illeti, javíthatatlan — talán beteg. Újabban meg ravasz módon, már amennyire ravasz ez a mód, elapróztam szökéseimet, sőt megpróbáltam kamatoztatni őket, már amennyire kamatoztatás ez, hogy utazásnak kerestelek őket, és naplót vezetek róluk. Így egy rakás komoly műfajtól is sikerül megmenekülnöm. Arról álmodozom, verset, prózát, esszét csak magamnak, feneketlen fiókjaimnak írok. Istenkém, megvalósíthatom-e egyszer ezt az álmomat? Vagy, istenkém, eljön-e majd egyszer az az idő, amikor könyvkiadónkban hozzáértőbb emberek fognak dolgozni?...

Kivettem a füzetet, letettem a szőnyegre, és úgy térdeltem sokáig a hideg parketten. Ha valaki lát, azt hiszi, sírok. Magam sem tudom, mit csináltam. Biztosan semmit. Vagy megmerevedhettem egy pillanatra a hidegtől? Mégis, az a rövidke időszak, az én tulajdonképpeni utazásom, az utazás misztériuma előtti áldozás...

Még senkinek sem szóltam, de már mindent tudtam. Még pontosabban, már egy hónapja tudtam, mi történt, miről is van szó. Egy hónapja volt, hogy megmozdult bennem valami, hogy valami belém nyilallt, egy hónapja, hogy meglátogattak bennünket barátomé. Halat hoztak. Elkészítettük a halat ebédre, és ebéd közben barátom furcsa táskájából néhány fénykép került kis asztalkánkra. Az egész házban csak egy pirinyó asztalunk van, s az emberek nem tudnak mit kezdeni nálunk — valóban mit is kezdenének? Furcsa táskáját festékmintás üvegcsék tokjából készítette. Fogalmam sincs, hol szerezte a tokot. Valamikor otthon nekünk is volt ilyen festékminta-gyűjteményünk (igazából nem is tudom, mi lehet az). Csak különös alkalmakkor vehettük elő, nyithattuk kattintva ki. Az a tömérdek lila, zöld, sárga színárnyalat jelentette számomra a Világot — azt a szindús Világot, amit még a mai napig sem sikerült megpillantanom, amit voltaképpen utazásaim alkalmával is üldözök, mindhiába... A fényképek párizsi ismerősünket ábrázolták az utcán, séta közben. Amikor jobban szemügyre vettem és mellette a lányt, valami belém nyilallt. A többiek biztosan azt hitték, szálkát nyeltem. No hát, ez volt az az első pillanat: ma már nem tudom biztosan, meglehet, valóban szálkát nyeltem. Azután egy egész hónapig lappangott a dolog, ért, mint kis pattanás, és csak akkor, ott a szobában térdelve tudatosodott igazán bennem. De a következő pillanatban ismét tompa lettem.

Meg akarod magad fázítani?, kiáltott át a másik szobából feleségem. Jól tudja, ez az a varázsigé, amivel mindig leszerelhet. Visszadugtam a füzetet, és máris pucoltam vissza a melegre. El sem tudnám képzelni, mi lenne velem, ha megint megbetegednék. Még csak orvoshoz sem mehetnék, mert nem fizettem ki az injekciókat adó nővérnek járó pénzt. Szakállamról biztosan felismerne. Hülye tekintetemre is biztosan jól emlékszik még, ahogy naponta letoltam előtte nadrágomat, és felfeküdtem a mocskos ágyra. Jóképű, kívánatos néni — ahogy levetkőzöl, lefekszel előtte, minden alkalommal fenekedbe szűr... Nincs ebben valami fordított kielégülés? Hogy sántikáltam, eveztem hozzá naponta a temetőn keresztül!... és persze végül nem fizettem neki.

Feleségem még semmit sem vett észre rajtam, de én már mindent más szemmel nézek — másvilági tekintettel. (Hogy is mertem volna közölni vele, néhány napon belül Párizsba utazom. Azt kérdezte volna: ilyen lábbal akarsz ősszel híd alatt aludni?) Görcsösen szorítottam a kiságy rácsait, amik hol majomketrec, gyóntatószék, hol börtön rácsai voltak. Legtöbbször persze én éreztem magamat a rács mögött. Csak e gyóntatószék előtt vagyok őszinte. Hogy miben is áll az őszinteségem, most sajnos nem mondhatom el, mivel füzetem előtt kevésbé vagyok őszinte.

Mibe kapaszkodhatom még ebben a kis üres szobában. Most, miután már teli torokkal bátran kiáltottam:

„Halál! vén kapitány! horgonyt fel!”

Ó, a hinta! Ott a falon Móri sperlemezre rajzolt hintája. (A kaktusz, a pisai ferdetorony-kaktusz eltűnt a teraszról.) Ez a hinta leng üres szobánkon át... Groteszk babák kapaszkodnak fel rá, hullanak alá róla, mint a MEDÚZA hajótöröttei Géricault vásznán. Kötelei valahonnan a faszín égből csüngnek. Sikerül-e majd kis családommal nekem is felkapaszkodnom e hintára? És ha felkapaszkodunk, hová lendít bennünket, hová? Néha Watteau hintája ez! Metafizikus hinta. Talán senki sem ült olyan keveset hintán, mint én. Egy-két lengéstől már felfordult a gyomrom.

Gyorsan felöltöztem, és megléptem hazulról. Automatikusan az autóbuszállomás felé veszem utam, hogy a központba menjek. A Telep felől ismerősöm szintén az autóbusz felé tart, látom, már észrevett, amikor hirtelen kapcsolok, nincsen pénzem autóbuszra. Beugrok a sorsjegyes bódé mögé. Úgy öt perc múlva, látom, elkanyarodik az autóbusz. Visszafordultam, pedig mehettem volna a Vasút utcán is. Amióta felépítették ott azt a modern templomot, szeretek arra járni. A lapos tetejű templom fehér falán hihetetlenül finoman hat a kis fekete kereszt. Nem tudom, az öreg, bő szoknyás szlovák néniknek is ennyire tetszhet templomuk, mint nekem? A temető felé megyek. Ha gyalog kell mennem, azért erre mégiscsak jobban szeretek.

B. Sz. Gy. sírjánál pihentem. Milyen jó, hogy majdnem minden sír előtt van egy kis pad. „Szegény országok: gazdag temetők”, mondja Szabó Dezső Életeimben. Ez Juhász Ferenc József Attila sírjánál című versének is lehetne mottója. Tavaly halottak napján sátrakat állítottak fel az allén. Mákos, diós cukrokat, törökmézket vásároltam, és egész nap itt ropogtattam B. Sz. Gy. sírjánál. Én, látják, valamennyire mégiscsak becsületes vagyok, persze a magam módján, de azért mégsem feledkezem meg az emberekről, még a halottakról sem...

És itt van nem messze az a két kis lánccal kerített csillagos sír is, amiről Móri szokott mindig mesélni, Móri, akivel hazafelé jövet a városból gyakran a temetőn keresztül vesszük utunkat. Plakátokat ragasztottak a halpiacon, a csendőrök észrevették őket, egyiküket megfogták, felakasztották, a másik megszökött, és hajnalban rögtön beutaltatta magát a kórházba, kivetette vakbelét, amikor meg kijött a kórházból, német katonának ment, később SS lett... Érdekes novellatéma: két barát naponta a temetőn át jár haza, és naponta erről a lánccal kerített két kis csillagos sírről beszélgetnek.

A temető bejáratánál fehéreneműs kosárban sárga virág. Két kis cigánylány árulta a nagy sárga virágokat. Rossz babakocsiban tölték ki árujukat, és most mind a ketten a babakocsiban ülnek, kuporognak, csiklandozzák egymást, kacsingatnak ránk. Mindig különös élmény volt számomra kikanyarodni a temetőből a Futaki útra. A zsúfolt, „gazdag” (mostanában jártam az egyik szabadkai temetőben, mennyivel „gazdagabb” az) kis temetőből a széles, forgalmas útvonalra. Néha, ha gyorsabban találok felengedni keszonomat, félek, megreped dobhártyám.

Ezt a tíz évet, amit kisebb-nagyobb megszakításokkal, szökésekkel ebben a tudja is a fene milyen „egyéniességű” városban töltöttem, valójában ezen az egy utcán éltem le.

A gimnáziumig jóízűt sétáltam. A kaszárnyával szemben befejezték a benzinkút építését. Szörnyű kis parkocská volt ott az OTPAD előtt. Néhány fájával az őserdő benyomását keltette. No de a benzinkút majd felvidítja ezt a vakbelet.

A gymnasium! Nini, bádog glóbuszát kikalapálták, bepingálták. Kár. Míg a másik oldalon a kislányokat vártuk, a világ dolgait csak egy, a horpadt, félrebillent bádog glóbuszra vetett pillantással intéztük el. Még zentai gimnazista koromban éppen e glóbusz alatt kezdtük el emlegetni a „modern” irodalmat. Később Beckettről és Ionescoról beszéltem itt az önképzőkörön. Abban az időben kezdték Beogradban játszani a Székeket és Godot-t. Sokáig itt laktam szemben a gimnáziummal, a csirkekellető udvarán jártam át. Abban az időben söröskorsóval ittam a feketét, és úgy remegtem, mintha magas feszültségű áram rázott volna állandóan. Melyik lányok is jártak abban az időben hozzám? Ahá!

Ahogy az Autovojvodina sarkára értem, valami szörnyű dolog történt velem. Akkor pillantottam meg először, lebontották a szemben levő sarkot, és helyére mintha odahúzták volna az új állomást. Atyaúristen, mi történik itt, kezdem el forogni magam körül. Lebontják a Futaki utcát?! Elpakolják kulisszáimat?! Az egyetlen kulisszákat, amiket valamennyire megszerettem?! Amik előtt fiatalkorom tragikomédiáját játszottam, ahogy Fehér mondaná, félig ripacs, félig szent. Megállítottam az első arra jövő embert, és könnyes szemekkel kérdeztem: elpakolják?! Megrökönyödve nézett rám, mit pakolnak el, kérdezte hebegve. Kulisszáimat. Elpakolják kulisszáimat?!, fogtam meg könnyörögve nehéz, szőrös kezét. Megijedt tőlem, eltűnt. Ott ácsorogtam a cukrászda színes művirágokkal tömött tv-ekránja előtt. Senki sem akart megérteni. Úgy délfelé félénken elindultam. De hiszen még legnagyobb része megvan, még csak a sarkot, a fél piacot (ó, az a tömérdek görögdinnye, amit ott elfogyasztottam) szedték, vitték el valahová. A platánokat, igaz, kivágták. Ezek a platánok voltak fiatalkorom görög oszlopai. És helyén van még a zsidó templom is! Jaj, mit csinálnék én ezen a világon, ha még ezt a zsidó templomot is lebontanák. Akkor azután már a szó szoros értelmében úgy mozognék ezen a világon, mint egy sivatagban. Új kulisszákat már sosem tudnék többé ennyire megszeretni, megszeretni. Nincs még egy kulissza a világon, ami előtt hajlandó lennék ismét tíz évet sétálni reggeltől estig, estétől reggelig.

Mit csináljak?!

Elkezdtem tapogatni a falakat. Az emberek biztosan azt hitték, vak vagyok, és bajszukba morogták, miért hagyom otthon fehér botomat. Mi lesz, ha elutazom?! Mi lesz, ha elutazom, és mire visszaérek, elpakolják kulisszáimat?! Oda lesz ripacsszínházam, golgotám. Megálltam az egyik nagy cégtábla előtt, ezek a kulisszák ti. kereskedések, kocsmák, kisiparosok cégtábláiból vannak összetoldozva. A házak egyáltalán nem is látszanak.

A céltáblák stációim.

Előkaptam noteszomat, és három-négy óra hosszáig lázasan másoltam a cégtáblákat, minden szót a kulisszáimról, az én kulisszáimról. Az emberek kijöttek üzleteikből, az udvarokból, kerülgettek egy darabig, majd idegesen, dühösen faggattak, miért csinálom ezt. Fogalmam sincs, mit hebegtem válaszként nekik. Csak írtam, mint a megszálott, minden összefüggés nélkül írtam, írtam, megállás nélkül:

PRODAVNICA KUDELJA ANGROTEKSTIL MOTVOZ GROSUPJE
SPONKA TAPETAR ARMBRUSTER LADISLAV TEL: 30-50 AUTO-
MEHANIČAR BALINT DJURA VRŠIM BALANSIRANJE TOČKA ULICA
JNA 57 U DVORIŠTU LEVO STOLARSKA RADIONICA VL: RADMA-
NOVIĆ MILUTIN REKORD VULKANIZACIJA GUMA VL: BOŽIČIĆ
MIRKO I PETAR TEHNIČKA KANCELARIJA KUZMAN R. BOGDAN
OVLAŠĆENI GEOMETAR NOVI SAD DUGA-FARBARA VINAR KRA-
LJEVO GEORGI NAUMOV FABRIKA ZA RAZLADNI EMAJLIRANI
I LIENI PROIZVODE BITOLA BUDUĆNOST IND. NAMEŠTAJA BO-
SANSKI ŠAMAC JUPITER SKROVAN ANDRIJA BRAVAR AUTOGEN-
SKO VARENJE PRESVLAČIMO DUGMADI ŠNALE BODY PAVAO
MEHANIČKA KANCELARIJA STROJEVA KOLOR LJUDEVIT KO-
VAČ MUZIČKI INSTRUMENTAR BERBER KUPUSAREVIĆ ALEK-
SANDAR OBUČARSKA RADNJA POLET PRECIZ FINA MEHANIKA
VL: UD. STOJANOVIĆ MARIJA KROJAČICA ANDRIĆ JELISA-
VETA U DVORIŠTU VRŠIM LEPLENJE NALIVPERA SVIH VRSTA
„TERMA” GREJAČ ZA AKVARIJUM IZRADJUJEM GREJAČ ZA AK-
VARIJUM STRUČNA POPRAVKA SVIH VRSTA PISACIH I RAČUN-
SKIH MAŠINA ŽENSKI KROJAČKI MODNI SALON MIJAVEC MA-
RIJA I R. ROZI PROKUPAC PROKUPLJE SALON ZA FARBANJE I
ČIŠĆENJE OBUČE IDOL FARBAM KOŽNE KAPUTE SOCIJALIS-
TIČKA REPUBLIKA SRBIJA AUTONOMNA POKRAJINA VOJVO-
DINE SKUPŠTINA OPŠTINE NOVI SAD SREZ NOVI SAD OVDE SE
PRIMAJU ZAHTEVI ZA PROMENU LIČNE KARTE UZOR ZANAT-
SKA TAPETARSKA RADNJA TOMA ANDRIJA STOLAR RADIONICA
ZA OPRAVKU STROJEVA VL: SARO GEZA VULKANIZER UD. NO-
VAKOVIĆ DANICA POLJOPRIVREDNA APOTEKA ŠTITI LAGERO-
VANI KROMPIR OD GUBITAKA U TEŽINI I HRANLJIVOJ VRED-
NOSTI TUBEROFEN SPREČAVA KLIJANJE KROMPIRA ZA VREME
USKLADIŠTENJA ŠTITI GA OD PROPADANJA VEKAŠ DJULA
MUŠKI KROJAČ BERBER VL: F. JERČIĆ KNJIGOVEZAČKA RAD-
NJA MAURIĆ JOVAN U DRUGOM DVORIŠTU AUTOELEKTRIČAR
VRŠI OPRAVKE AUTOINSTALACIJE NIKLOVANJE DINAMA KOL-
DŽIN VESELIN U DVORIŠTU LEVO TAPETAR U DVORIŠTU NA-
ZAD VULKANIZER MARTIČ AUTOELEKTRIČAR KAKUČKA STE-
VAN STOLAR MAŠINBRAVAR GRACKO PAVLE AUTOMEHANIČAR

SREMČEVIĆ RASTKO AUTO-LAKIRERSKA RADIONICA MOLER
I FARBAR NADJ DJURA SODAR SUBOTIČKI KATICA TAPETAR
IZDAVAČKO ŠTAMPARSKO PREDUZEĆE SAVREMENA ADMINIST-
RACIJA VENAC INDUSTRIJA MESA MESNIH PRERADJEVINA I
KONZERVI MESAR PRODAJE SE SVE VRSTE KVALITETNE SVINJ-
SKE PRERADJEVINE MESARSKI SPECIJALITETI PO POVOLJNIM
CENAMA TOMIĆ MIRJANA GRUEN GENEVE MIRJANA TOMIĆ ČA-
SOVNIČAR MINDENFÉLE ÓRAJAVÍTÁST VÁLLALOK MIRJANA
TOMIĆ PRODAVNICA BOJA „SLAVIJA” ALBUS VAŠ PRALNI STROJ
MIXAL EDINO MIXAL RADIOKLINIK A VL.: SILADJI RADIOKLI-
NIKA VRŠI STRUČNU OPRAVKU SVIH RADIOAPARATA I POJA-
ČALA BIFE MALA VOJVODINA BADEL

BADEL

BADEL

PRODAVNICA ČENEJ TRG. PRED. SLAVIJA JUGOŠPED PRED. ZA
MEDJUNARODNU ŠPEDICIJU ROBAPROM „VOJVODINA” KOMI-
SION ULAZ ZEMLJORADNIČKA ZADRUGA OTKUP PERJA ODMAH
DOLAZIM ČASOVNIČAR VAL LJUDEVIT PROMENITE KAJIŠ NA
SATU NAMEŠTAVAM KAUCUK NA RUČNE I DŽEPNE ČASOVNIKE
AGROOPREMA EXPORT-IMPORT POBEDA INDUST. MAŠINA I ZUP-
CANIKA

JEVREJSKA OPŠTINA

Átrohantam a másik oldalra.

EXPRESS RESTORAN „MALA ZVEZDA” BIFE AGROSNABDITEL
URAMLJIVANJE SLIKA I UREZIVANJE STAKLA STAKLOREZAČ
DVORIŠNA ZGRADA PRIZEMLJE LEVO STAKLAR DOMAĆE VINO-
RAKIJA KOD VUKOVA STAKLARA U DVORIŠTU LEVO „POLET”
ČASOVNIČAR PROMENITE KAJIŠ PRE NEGO ŠTO VAM NE IS-
PADNE SA RUKE GAL DJORDJE MODEL NOVI KOLUDER HINKO
KOŽNA GALANTERIJA VENCI IZRADA VENACA I BUKETA SVE
VRSTE OD SVEŽEG I VEŠTAČKOG CVEĆA BEREB JELENA ZLA-
TAR FILIGRAN TODOR STOJŠIN BERBER ELEKTRIČAR TAŠNAR
U DVORIŠTU ZADNJI STAN LEVO AGROOPREMA „SUNCOKRET”
ALKOHOLNA PIĆA KONZERVI ZATVORENO NTK VULKANIZER
„IDEAL” VLASNIŠTVO: UD. PETROV NATALIJA INTEREVROPA
KOPER BIFE ZLATIBOR NOVOSADSKA JODNA BANJA HOTEL
PARK ZLATIBOR VOJVODINA-KOMERC KARLOVAČKI RESTORAN
DOMAĆA KUHINJA BIFE „ZVEZDA” CRYSTAL LIKERI BADEL

BADEL

BADEL

KAZANDŽIJA ULJEVAC MIHAILO U DVORIŠTU ŠEŠIRDŽIJA KO-
VAČ STEVA „PETAR DRAPŠIN” TITAN AUTOTEHNA MODNI KRO-
JAČ KIŠ JAKOV HLEB MIKOVIK MLADEN KONJSKI MESAR I KO-
BASIČAR DUVAN DOBRA USLUGA STOTEKS KRATKA ROBA LA-
ČOK DANILO MEHANIČAR ZA BICIKLOVE I ŠIVACE MAŠINE
ZVEZDA DANIEL ENDRE MEHANIČAR APOTEKA 1. MAJ APO-
THEKA GYÓGYSZERTÁR ZLATAR MOJZES ALFRED

Ismét visszakerültem oda, ahonnan elindultam. A katedrálisig fu-
tottam. A sárga falhoz támaszkodtam, oda a tányérrózsát törőgető

munkanélküliek közé. Már jól ismernek. Némelyik hatalmas fejszét szorongat lába között. Biztosan favágó, vagy másért hozhatta magával baltáját? Irigylem szerszámát. Kis dísztökökkel volt tele a szemben levő virágüzlet kirakata. Jó lenne nekem is szerezni egy ilyen dísztököt. Be kellene mennem a virágüzletbe, gondoltam, és megkérdezni, nincs-e véletlenül szükségük virágkihordóra. Ezzel a foglalkozással mindig is szimpatizáltam. Meg hát valahogy illene is hozzám. Mert hát nekem jól áll a virág, mondta egyszer a temetőben a koszorúhordó bácsi, mert, mondta, a virág nem áll jól mindenki kezében, azt mondta, gyerekeknek, aggnak vagy ütöttnek kell egy kicsit lennie az embernek a virághoz, csak az tudja a virágot tartani, aki mást nem tud, már nem bír tartani a kezében... Becsöngetni az ajtókon, és nagy csokor virágokat adni át... Be kellene mennem az üzletbe, gondoltam, mondhatnám, kis versikéket is írok nekik... Valaki rám köszönt. Fizess egy kávét, vágtam rá reflexből. Siet, mondta, s markomba nyomott egy százast. Fogalmam sincs, ki lehetett az az alak. Beültem az egyik kávéházba. És ültem, ültem, ültem. Szerencsére a vendéglő üres volt, csak egy sorsjegyárus rendezte áruját a túlsó fal menti sarokban. Leborultam az asztalra, talán aludhattam is...

Valaki alig észrevehetően vállamra tette kezét. Nem volt erőm felnézni, hátrafordulni. Hagyj békén, akartam mondani, de hang nem jött ki számon. Hagyj békén, visszhangzott bennem, hagyj békén, hagyj békén, hallottam mind messzebből, hagyj békén, kiabált rám valaki, hagyj-békén...

Talán az az alak mászott utánam, aki a százast nyomta a markomba? Azt hihette, koldulok. Egye meg szaros százását. De nem.

A pincér? Meg kellene rendelni valami lőrét. Nem, nem a pincér. Klasszikus formájában a halál? Mon vieux capitaine? Non.

Feleségem jött utánam, hogy hazacipeljen? Nem.

Kislányom? Még tán az ő érintésére emlékeztet leginkább. Jó, hogy utánam topogott, más már úgysem emelhetne ki ebből az úrból... De nem a kislányom, nem.

Valamelyik leányismerősöm? Nem. Valamelyik barátom jött, hogy na azért csak szépen gyere, majd ismét együtt csinálunk valami nagyot. Nem.

Rendőr? Nem.

Kikirikíárus? Nem.

H-a-gy-j, erősödött ismét fel bennem, h-a-gy-j... Teljesen átizzadtam. Valaki az én vállamra tette a kezét? Manapság ez egyszerűen elképzelhetetlen. Mégis erőt kell valahogy gyűjtenem. Hirtelen mindenre elszántan felkaptam fejemet:

A huzat csapta vállamra a függönyt.

második negyed

Feleségem még egyszer felemeli a kicsit az autóbusz ablakához. Orra szétlapul az üvegen, kifehéredik, mint a törlógumi. Piroskockás nadrágja van rajta, anyám küldte a kelmét, feleségem megvarrta. Anyám minden kinőtt holmit összeszed, s elküldi, varrjunk valami édeset a kicsinek. Feleségem bosszankodik, engem viszont egyáltalán nem zavar, ha rongyos, mondtam neki. Alergiás vagyok a szépen fel-

öltöztetett kisgyerekekkel szemben, biztosan azért, mert amerre én mozgok, egyáltalán nem látni rongyos gyerkőcöket, kivéve a kéregető cigányokat. A féllábú kis cigánygyerek jutott eszembe, már évek óta figyelem, kaszával vágta le lábát: a legkönyörtelenebb emberpalánta, akit eddig láttam. Én is az üveghez nyomom az orromat, az enyém persze már nehezebben fehéredik ki. Mintha két akváriumot tettek volna egymás mellé, az egyikben kis aranyhal csillog, ficáncol, bukfeneczik, a másikban óriás szakáll-lábú, ragyás, szomorú polip ragad az üvegre, talán már nem is él, véres szemgödreiben hideg almák. Közben, mint Lamorisse gyönyörű filmjén, a fekete macska méltóságteljesen elindul az akváriumok felé, és minden lépésnél nőnek szőrzete szikrái: „*gyászhintaja elé foghatná Orkuszt őket*”.

És meg is mozdul az autóbusz, úgy érzem Móri egyik hintájába („gyászhintó” — gyászhinta) kapaszkodtam, és sírva kapaszkodnának ők is ott kint, de a hinta elhúz velem...

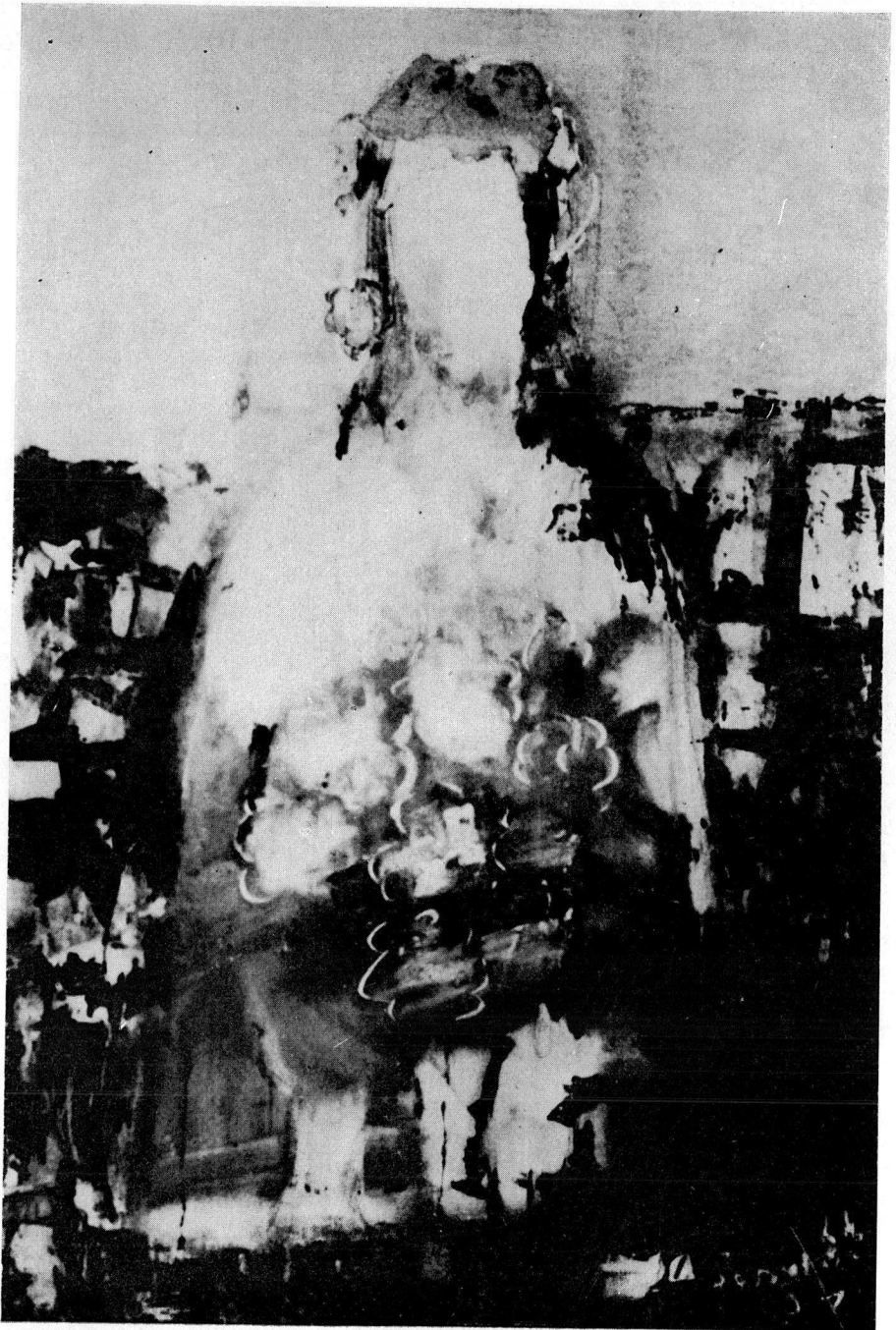
Valami nagy roppanás, beszakad az ég, beszakad koponyám: máris egyedül vagyok. Csak ezt akartad, mondom magamnak, csak ezt, de máris elég ebből, csak nyelvem hegyével akartam érinteni az egyedüllet jéghegyét ismét, és ez máris megtörtént, de máris ráfagyott nyelvem, és ami ezután jön, az már csak mazochizmus lehet. Vissza kell fordulni, és tovább bolondozni otthon.

A múltkor rádöbentem, már ahogy én rá szoktam döbenni, komolytalan vagyok, teljesen komolytalan vagyok, teljesen komolytalan lettem. Én, aki mindenkinél komolyabban kezdtem, marhául komolyan. Hogyan is történhetett e fordulat, hogyan fordult ki hintám? Senkit sem vehettem mifelénk komolyan, idővel már magamat sem, később, mivel állandóan komolytalankodtam, kezdtek ők is komolytalanul venni. Ez olyan kisebb tragédiafeleség lenne, csak szerencsére ezenkívül még számtalan hasonló kis kifordulása van az ember hintájának, és remélhetőleg ezek neutralizálják is egymást. Talán ezért akartam elszökni, hogy egyszerűen, egy pillanatra legalább, komoly lehessen ismét: mennyire komolytalan vállalkozás ez! De miért választottam éppen Párizst? Durrell: „Emlékszel, P. valamikor azt mesélte, a művészek, mint a beteg macskák, ösztönösen tudják, melyik gyógyfűre van szükségük: és hogy önfelfedezésük édes-keserű füve csak egy helyen nő, Franciaországban?”.

Már régóta szólhat az autóbusz rádiója, de hangja, a muzsika még csak most ért el hozzám. Német hegedősök fűrészelnek — becsületesen. Kellemes folyamatra leszek figyelmes: belül lassan tágulok... Kellemes, zsibbadt úr nő bennem, langyos fűrészporról töltöttek a hegedűk. Kigombolkozom, próbálom magam is siettetni e tágulást, belső akusztikám elefantiázisát. Bal kezemet térdemen tartom egész idő alatt. Valami miatt, érzem, rá kell nézmem. Sunyin rápillantok: szürke szoknyán kis fehér kéz, gyűrűjében az éjjeli szurok-tenger világító tornyának pislogó zöld fényére emlékeztető kéz. Ez a kéz melegítette kezemet, mert véletlenül túl közel kerültek egymáshoz. Azt már képtelen vagyok ellenőrizni, a kéz, vagy a muzsika kezdte-e puhán szétlogatni belső kulisszáimat. Nem mozdíthatom kezemet, béna. Ha rápillantok, mint egy Duchamp-figura mozog, nyúl a kis zöld lámpa felé, pedig mondom, béna.

Kint már sötét van.

F A R A G Ó   E N D R E

menyasszony

Jobb kezem ördögien mozog, babrál, zongorázik, morzsát fricskáz, légy után kap, légy?, honnan légy ősszel, a mozgó autóbuszban?, a párát törli az üvegről, minduntalan belső zsebemhez kapkod, ellenőrzi, megvan-e a jegyem, pénzem. Istentelenül érzem magamat, amikor tíz-húszezernél több van nálam, pedig ez tényleg nem nagy összeg, vakaródzom, mint a rühes, legszívesebben kiszórnám az ablakon. Most lenyúl cipőmhöz, kioldja fűzőjét, letolja a cipőt, félig lehúzza a zoknit, majd idegesen belső zsebemhez nyúl, és a harmincöt darab kettébe hajtott ezrest a talpam alá teszi, gyorsan ráhúzza a zoknit, felhúzza, masnira köti a cipőt. Bal kezem előbb elfehéredett, most pir sodik. Rák, hátrafelé mozog. A múltkor szent Hubertus járt nálam (egy nagy nyulat hozott), s előadást tartott nekem a rákról. Ki akar menni Németországba, fajkutyákat akar tenyészteni és az olasz cacciatoreknak árulni, azt mondja, hülyén fizetik a kutyákat. Ha legközelebb rákot boncol, elhív. Kisujjam rezegni kezd. Ő van legközelebb, ő szenved legmarhábbul, benne már az állati ösztön tombol.

Már Belgrád felé járunk. Minduntalan fékezünk. Nem is olyan egyszerű Beogradba jutni, élve. Hihetetlen bizonytalanság uralkodik útjainkon. Félek.

Vidáman sántikálok le az autóbuszról, amikor végre élve megérkezem. De mi van velem, miért sántikálok úgy, mintha egyik lábamra gölyalábat szereltek volna? A szerelvénym már benn áll, bicegve szaladok mellette, megvan: Paris — Gare de Lyon! Az első üres fülkébe zárkózom. Felteszem a táskámat, a kis alumínium asztalkára teszem Gide esszéjét. De semmi kedvem könyvhöz nyúlni, néha elviselhetetlenek számomra a pederaszták.

De hát hova lett a csöpp aranyhalacska, a csöpp zölden pislogó világítótorony?! Elnyelte őket a kátrány végtelen hullámlása...

Az utasok még csak most érkeznek.

Istenkém, csak senki ne jöjjön a fülkébe, nagyot alszom, Párizsig fel sem ébredek, hiszen mennyire rámférne már párnapos alvás. Ha lenne egy kis sütnivalóm, Párizsban sem csinálnék mást, szereznék egy valamire való ágyat, megvackolnék, és aludnék, aludnék. Komolyan, nagyon fáradt vagyok. Már évek óta szeretnék egy becsületet aludni, békebelit, mint a halottak. Még a bányászok sem fáradhatnak úgy ki, mint az abszolút rendszertelenül élő ember, a minden kondíció nélküli ember. Ha most meghalnék, félek, a ravatalon összehúznám magam, megvackolnék, és vidáman felhorkolnék. Csak amikor letről zörgetni kezdenek az ablakon, akkor veszem észre, gügye elmélkedésemet az alvásról már álmodtam, mint egy nem végiggondolt Borges-hős. Leengedem az ablakot, magas, bajszos, fekete kalapos férfi tizliteres fehér műanyagba kötött ballont nyújt felém, fogjam, mondja, s alighogy megfogom, már nyúl is a következő csomagjáért, ami egy alaktalan, kétméteres átmérőjű batyu. Így megy ez vagy félórát. Fogjam, ismételi mindig. A polcokon már nincs hely, az ülésekre rakom a ronggyal lekötött befőttes üvegeket, fületlen szatyrokat, táskákat, majd a padlóra a rongyos subafoszlányt, arra a biciklikormányt, foltozott mosdótálat. Kitűnő, mondja, amikor az utolsót, a citerát is a kezembe nyomja, rögtön jövünk, csak elbúcsúzzunk, senkit se engedj a fülkébe. Nem, motyogom álmosan, nem,

senkit sem engedek a fülkébe. Próbálom szemügyre venni őket. Három gyerek, egy öreg púpos bácsi és egy fiatalasszony sír lent. A legkisebb a vagon oldalára akasztott táblát böngészi: garede... Mosolyogva, felém kacsintva fordul hozzám a kalapos, és patetikusan olvassa a kicsinek: garedelion-garedelion-garedelion... Elnevettem magam — felébredtem. Szimpatikus egy társaság, állapítottam meg lelkesedve, szimpatikus egy társaság, nem mondom. Nagy hangosan jönnek a fülkébe, a kalapos meg a hosszú szoknyás fiatalasszony. Mintha legalábbis száz éve ismernék egymást. Párizs?, kérdezi a férj. Párizs, mondom. Párizs?, kérdezi vékony hangon, illedelmesen, szépen mosolyogva az asszony. Párizs, mondom. Az emberen rossz, zsíros, fekete öltöny, kalap, de új külföldi, divatos pasztelcsíkos ing, az asszonyon három-négy rongyos blúz, két-három vékony hosszú szoknya, oldalt rossz cipzárakkal, látszik szép barna csípője. Cigányok. Gyere, rendet teszünk, szól rám az ember. Gyerünk, mondtam jókedvvel. Fütyörészve rakjuk fel a csomagokat. Amikor készek vagyunk a pakolással, nagyot csettint a nyelvével, és ismét rámszól, adjam oda neki a ballont. Odaadom, kihúzza a csutkadugót, felemeli, és hosszan kortyol, majd visszaadja, rámkacsint, húzzam meg én is, mlaka je, mlaka je, ismételteti. Valóban jobb, gyengébb, langyosabb szilvapálinkát még nem ittam. Minél inkább távolodunk Beogradtól, az asszony annál jobban sír. Láttad, milyen szépek voltak, hajolt egészen az arcomba, milyen nagyok? Derék srácok, mondom. Azután, szinte összebeszélve, félórányit alszanak, és ismét szemügyre vehetem őket. A férfi levetette a zakóját, de úgy látszik, széles karimájú kalapjától sosem hajlandó megválni. Ritkán látni ilyen jó erőben lévő embert, állkapcsai az oroslánéval vetekednek, mindig így képzeltem el azokat az embereket, akik vasat harapnak. Álmában is hunyorogva mosolyog. Az asszony indián nőkre emlékeztet. Copfjainak sehogyan sem tudom megtalálni a végét, díszes sallangok lógnak róluk, végeik egészen elvékonyodnak, kanászostorra emlékeztetnek, és, gondolom, ha hirtelen megtalálja rántani fejét, nagyot durranna, mintha manila lenne végükbe kötve. Minél többet néztem, annál szebbnek tűnt. Nagy, áttetsző, világoskék szeme, vékony, hosszú ajka, nagy, egészséges fogai. Lábán nedves, virágos szobapapucs: ez az asszony szobapapucsban fog Párizs szent földjére lépni. A férfi még ki sem nyitja a szemét, máris a ballont kéri. Kortyol, majd visszaadja, igyak én is, mlaka je, mlaka je, ismétli tenyerébe törölve bajszát. Az asszony is felébred. Úgy látszik, erre a rövid szusszantásra volt nekik is szükségük, hogy kipihenjék a búcsúzás fáradalmait, és hogy most már szemüket Párizsra vessék. Meséjükből egy, csupa barakkból, végtelen piacokból álló város bontakozik ki előttem. Valamelyik piacon dolgoznak mint rakodómunkások. Ismét a gyerekekről kezdenek mesélni, s előkerülnek a fényképek. Minden félórában oda kell nyújtanom neki a néhez üveget, végül már nem is kell mondania. Mlaka je, mlaka je, mondom már én is. De barátkozásunk igazából mégiscsak a vámvizsgálat után kezdődik. Egy fiatal, magas, kövérkés szlovén tehénke istentelenül megkínózik bennünket. Régóta mondom én már, hogy a női nem jóval de jóval könyörtelenebb tud lenni, na még hát szorgalmasabb is. Úgy látszik, szörnyen gyanúsaknak tűnhetünk neki. Bezárkózik velünk, és a szó szoros értelmében megmótoz ben-

nünket. Nem mondom, nincs kizárva, a kívülállónak gyanúsnak látszhatunk. Még a szakállam alá is benyúl. Érdekes, már nemegyszer én is gondoltam erre, hogy valamit be lehetne a szakállam alá, a szakállamba ragasztani. Kürtként emeli szájához a rozsdás biciklikormányt, benéz a szoknyák, kalap alá. Persze, azért az én emberemet sem kell féltetni, remekül viselkedik. Először is rámkialt a férfi, adjam oda neki a ballont, hogy megkinálhassa a zöldruhás fináncányt, ahogy ő mondja. A lány szabadkoczik, de ahogyan mi sem menekülhettünk tőle, úgy ő sem menekülhet tőlünk. Mlaka je, mlaka je, mondogatjuk neki, és beléöntünk néhány kortyonyit. Sajnos, a pálinka nem segít, megkérdezi, van-e nálunk pénz. Semmi, mondják a cigányok. Csak a megengedett valuta, mondom én. Kérem a papírt, mondja. Papírt, miféle papírt? Azt, amit a banktól kapott. Azt én nem hoztam magammal, mondom zavartan, nem szeretem, ha a zsebem tele van holmiféle cetlikkel. Kérem a pénzt, mondja. Odaadom. Tiszteleg, és kimegy a pénzzel. Hiába szaladok utána és magyarázokodom, hogy ez az összes pénzem, már a következő fülkében ülőket gyúrja.

Mondom, barátkozásunk csak ezután kezdődik. A nő siránkozva simogatja a szakállamat, hogy nem baj, majd csak lesz valahogy, amikor először mentek Párizsba, ők is minden nélkül érkeztek, ma meg már saját barakkrészüik van. A férfi mindjobban itat. Egyszerre ismételjük, mint a papagájok, mlaka je, mlaka je. Elálmosodunk, szétterítjük a subát, eloltjuk a villanyt, a sötétben még egyszer utoljára nagyot húzunk a pálinkából, mlaka je, mlaka je, mondjuk, s a férfi már fel is horkan.

Sokáig cigarettáztam. Elvették a frankomat, motyogom magam elé. Egy kicsit berúgtam. Azon kapom magam, a cigarettá paraszával, mint egy reflektorral, az asszonyt keresem. A feje lábamhoz ér. Átvilágítom szemeit, belesek szép nagy farkasfogai közé, a rést keresem a szoknyákon... Arra még emlékszem, hogy a cigarettát kioltottam.

Reggel vékony, hosszú, rezgő nyilvesszőként üti át szemgolyómat az első napsugár. A tenger végtelen kékje erősítette ennyire fel (istenkém, istenkém, a tenger). Az egyik fán néhány nehéz narancs! A kezemre pillantok: mint egy nagy, nehéz arany narancsot, tartom kezemben az asszony mellét... Forró, hirtelen nem tudok különbséget tenni a kinti narancsok, a tenger, az asszony és melle között. Isten, vagy tudja a fene, kicsoda, látja lelkemet, én semmit sem vettem, senkit sem bántottam. Nincs kizárva, ő tette tenyerembe mellét, nincs kizárva, sem ő, sem én meg se mozdultunk, magától történt minden, nincs kizárva, magától gurult nyitott tenyerembe melle narancsa. Most a napsugarak kezdik nyilazni mellét. Mosolyog, copfjai nyaka köré csavarodtak, egy húzással meg lehetne fojtani: mindig így képzeltem el az angyalokat. Mondom, ő volt a tenger, melle a narancs, én meg a szakállas nap. Mindannyian végeztük a magunk dolgát. Átnedvesedett a nadrágom. Vagy le kellene tekernem nyakáról a copfot, és a férfi nyakára tekerni, és meghúzni, és szépen lassan letvetkőztetni az asszonyt, és kitenni a tengerre, melle gyümölcsét meg vissza a fákra? És nekem is le kellene vetkőződnöm és nekem is kilépni a tengerre. A horkoló fekete óriást meg hadd vigye a vonat, a garedelionra, garedelionra, a penészes, szutykos barakkjába, pokoli piacaira.

A férfi egészségesen horkol, kicsit nagyon is egészségesen. A nap nem ébresztheti fel, mert egészen szemébe húzta zsíros kalapját. Vilámgyorsan tervet készítek, mégiscsak levetkőztetem a suba alatt, hiszen ebben nincsen semmi, a nőnek meztelennek kell lenni, a végtelen víz mellett a nőnek, a nehéz narancsok alatt, meztelennek kell lenni, meztelennek kell lenni, meztelennek, tőlem függetlenül, valóban tőlem teljesen függetlenül, hiszen nekem semmi közöm ehhez az asszonykához, semmi közöm, én nem akarom bántani, én senkit sem akarok bántani, csak a tenger, csak a tenger... Mind erősebben markoltam a narancsot, pórusai, csumája levedzni kezdett, mind erősebben markoltam. Az egész vonatot a tengerbe kellene fordítani, és a fenéken kiabálni garedelion, garedelion, hogy a fene enné meg azt a garedeliont.

Még mindig szörnyen részeg vagyok. Pillanatra elengedem a narancsot, hogy megnézzem, megvan-e még a cipőben a pénzem, még megvan. A vonat megáll, fülkénk megrázkódik, és a koszos subáról melle gyümölcse csillogva, megfürödve a hajnal végtelen azúrjában, visszagurul tarkabarka blúza alá. Felkapom a ballont, és hasba vágom vele a disznóként horkoló pasast, igyál, mondom. Sokáig kortyol, majd én is. Mlaka je, mlaka je, mondjuk tenyerünket dörzsölve, mind a hárman az ablakhoz furakodva, a gyönyörű kékségben, a gyümölcsökben gyönyörködve. Boschi paradicsom volt a fülkénk, a tenger. A pokol nagy festője tudta csak igazán megfesteni a paradicsomot, a tótágot álló ember lába között nagy málnával, a málnából kikandikáló madárral. Csak a ként okádó Bosch tudta megfesteni ezt a rózsaszín húsarchitektúrát.

Ásítózva ültünk vissza a helyünkre. Egy család vagyunk. Egykettőre istállót csináltunk fülkénkből, éppen csak hogy tüzet nem gyújtottunk a padlón. A betlehemi istállónak lehetett ilyen hangulata, csak most értem meg igazán Jézus születését, a szűz Mária-ügyet. Egyáltalán nem csodálkoztam volna, ha mire a garedelionra érünk, gyermeke születik, melle gyümölcse langyos tejjel telítődik, pumpázódik. Ebben a meleg istállóban még az állat is magától megtermékenyül.

És ez lett volna az egyedüli hiteles megérkezés arra a bizonyos garedelionra: lehúztam volna az ablakot, s a vonatot váró tömeg felé, a világ fővárosa, e rákos fertő felé, mutattam volna lábainál fogvást a kis málnaszínű meztelen csecsemőt...

Mlaka je, mlaka je, mondogattuk. Mind könnyebb az üveg, mind könnyebb szánkhoz emelni. Leveszi citeráját, és énekelni kezdenek. Nem tudtam, hogy vidám dal is létezik a világon. Először hallottam, de mintha örök életemben ezt énekeltem volna, teli torokkal dalolok velük.

Ahányszor csak a férfi kimegy a WC-re, a folyosóra, az asszony melle gyümölcse magától, esküszöm, esküszöm, magától mindig tenyerebbe gurul. Nehéz, érzem, hogyan áramlik benne a tej. Kérem, szoptasson meg, szoptasson meg engem, a málnaszínű, csöpp szakállas csecsemőt, akit majd a garedelionon lábánál fogva a tömeg felé fognak mutatni, szoptasson meg, könyörgöm. Fél, hogy nincs teje, mondja, fél. És volt, megjött a teje. Mlaka je, mlaka je, mondogatom a váratlanul benyitó embernek. Szerencsére az asszony melle gyümölcse ismét magától tarkabarka blúza alá gurul.

Lent a tenger eltűnik, hintám megfordul tengelye körül, a víz, az ég helyét foglalja el. A narancsok fenn ragyognak, csorognak, kifakadt csillagok.

Ismét elalszom. Az ember ágyúként szellenget. Olaszokkal telik meg a fülke. Tetszhetünk nekik, ennivalóval kínálnak bennünket. Milanóban pénz adnak asszonyunknak, és narancsot veszünk. Ők is velünk énekelnek.

Mlaka je, mlaka je...

A svájci kalauzoknak csodálatos kis jegylyukasztójuk van. Pontosan olyan, mint az apácák ostyaprése. Én még sosem láttam ostyaprést, meglehet nincs is ilyesmi, de engem az apró csillogó fémszerszámok az apácák ostyapréseire emlékeztetnek.

Mind mocskosabb vagyok.

Dijon (Henry Millernél olvastam Dijonról) után félni kezdek, mi lesz, ha nem vár senki, mit kezdek az én kis pénzecskémmelemmel. Valóban, cigányaimon kívül senki sem utazhatott ilyen kevés pénzzel Párizsba. Jó szimattal észreveszik, nyugtalankodom. Majd náluk fogok lakni, velük fogok dolgozni, bátorítanak.

Párizsig többé már nem gurult kezembe a narancs.

harmadik negyed

„Párizs olyan, akár a kurva”.

Henry Miller

Bocsássanak meg nekem ezért a mottóért, bocsássanak meg kétszeresen is, mert hát annak ellenére, hogy már meg is énekelték mottóimat, most ismét csak elképzelhetetlen mottó nélkül írom erről a városról, nem is városról, tudja az ördög, miről, és ha már mottót választ az ember, mondom, különösen ami Párizst illeti, az egyik giccsebbnek tetszik, mint a másik, ugyanúgy vagyok velük, mint a képeslapokkal, és hát akkor e giccsek közül mégiscsak Milleré a legrövidebb, Milleré hangzik legkevésbé annak. Nem tagadom, gyerekes kajánság suhant át arcomon, ahogy felbiggyesztettem e mondatot. Sajnos, többszörösen én sem bújhatok ki bőrrömből, illetve ha mértéktelenül csinálja az ember, egyenként szedi vissza magára lehányt gúnyját: nagyon is jól tudom, kinek írom nyavalyás naplóm. (No de erről majd a végén.) De különben is adósa vagyok Millernek, nemcsak Párizs, naplóm is egyedül az ő égíse alatt képzelhető el (az ő égíse pedig, jól tudjuk, micsoda, ha már egy kicsit rozsdás is, mint az Eiffel-torony).

Garedelion!

Veszem táskámat, beállok az ajtó felé tartók sorába. A cigányok még a fülkében szedelőzködnek. Mosakodtam, összepakoltam csomagomat, egy félórára valahogy megfelekedtünk egymásról. Biztosan csak azért volt szükségünk egymásra, hogy leküzdjük ezt a távolságot, ami, ki hitte volna, máris mögöttünk van. Ha elindulok valahová, sosem tudom elhinni, hogy valaha oda is érek, ezért már útközben próbálom elérni, magamhoz rántani azt a valamit, amit egyszerűen célnak szoktak nevezni. Nincs kizárva, én már az úton megkaptam ezektől az emberektől azt, amiért útra keltem, tehát már egész

nyugodtan vissza is fordulhatnak. A lépcsőről lelépve, leugorva, viszeszanézek, de még mindig nem jönnek. Barátom jellegzetes kis figuráját keresem.

Még sötét van, szemel az eső, fázom.

Már messze elhaladok kupéinktól, amikor megpillantom. Fellelegzem — hazaértem. Most már ismét bőven jut időm útítársaimra, már lent rakosgatják batyuikat. Integetek, észrevesznek, ők is integetnek. Ugyan mit láthatnak bennem, ugyan miért volt szükségük rám, vagy egyáltalán szükségük volt-e rám azonkívül, hogy a nehéz ballont emelgessem szájukhoz, azonkívül, hogy az asszony álmában kővé keményedett mellét nyomkodjam egy kicsit, mert talán beteg, lázas, s éjszaka nyomkodni kell. És akinek ezt kellett volna végezni, akinek ez lett volna a feladata, az, mint a disznó, aludt... Fogalmam sincs, de nekem nagy szükségem volt rájuk.

Az ellenkező irányba indulnak, batyujukkal hátukon, felfelé, fel, mint Chagall figurái. Igen, a Louvre előcsarnokában ismét találkoztam velük Chagall égő kis falujai felett, batyujukkal hátukon... Látnod, ott repülnek, látod, ugrálok örömben, ott repülnek, ott a sárga Krucifiksz mögött... Mi van veled, mit kiabálsz, gyere, majd a márvány lehűt. Nem, nem érdekelnek ezek a pederaszta görögök. Kár, hogy Chagall-lal kezdtük e süket múzeumi látogatásunkat. Mindig hasmenés kerülgetett, amikor a Louvre-ról olvastam vagy meséltek, és ime, mit megél az ember, most én is itt ólálkodom.

Titokban jól tudtam, mitől félek: a Giocondától. Mindent megtettem, hogy kikerüljem. Duchamp bajszos Giocondája lebeg előttem, és ha Duchamp nem ragasztott volna rá bajuszt, akkor én tenném meg, hősködtem. Ám egyszer csak azon kapom magam, ott állok előtte, valahogy elébe keveredtem az átkozott turisták egyik csoportjával.

Milyen gyengének bizonyultam. Mindenkire ilyen intenzíven hatat? De hiszen ez a sárgászöld pontosan a halott színe! Talán halottról mintázhatta az öreg? És ez a famózus mosoly is halott arcán felejtett mosoly. És mégis előbb az élőknél. A halott koncentrált-sága... Leonardo, te öreg nekrofil! Hogyan lehet az, hogy hasonló szembetűnő minőség egyetlen másik vásznon sem sejlik? Lehetséges az, hogy ez az egy kép ennyire különbözzék az összes eddig pingált-tól? Egész nap nem tudtam mozdulni mellőle. Így, ennyire csak ravatal előtt gyökerezik földbe az ember lába. Miféle halottról beszélés, hogyhogy halott? Magam sem tudom, arról, hogy többet beszélhessek róla, többször le kellene ellenőriznem ezt az első benyomást.

Benn az állomáson kikeressük azt a „páncélszekrényt”, amiben a múltkor azt a halottat találták, és bezárjuk táskámat. Éppen a munkáról jövök, mondja, éjjeliőrösködöm, éppen most nyit ez a kis bisztró, gyerünk be. Valami erőset, mondom, és tenyerem közé fogom fejét. Nagy fehér arc, elmocsarasodott szemek. Mi van velem, nekem már minden emberi arc halott? Az úton még hosszabbra nőtt körmeimet mind mélyebbre vájom a halott anyagba. Mi történt velem, nincs már erőm életet lehelni az arcokba? Könnye hirtelen ömlik, leforrázza a kezem fejét.

Talán egy embert sem szeretek, utálok ennyire, talán csak magamat. Talán egy embertől sem félek ennyire, talán csak magamtól.

Talán egy ember előtt sem szégyellem ennyire magamat, talán csak magam előtt.

Eddig még egyszer sem sikerült annyi erőt, bátorságot gyűjtenem, hogy fiatalkoromra merjek gondolni, és nagyon jól tudom, jó sokáig nem is fog sikerülni. Ebben legfeljebb csak az menthet, hogy talán még mindig tart fiatalkorom. De annál többet firtatom két-három barátom fiatalkorát. Biztosan ez riaszt el attól, hogy magamat is sorra vegyem és mint egyet közülük szemléljem. De hiszen én már középiskolás koromban könyörtelenül leszámoltam mindennel, túltettem magam minden jón és rosszon. Igen, mindig ezzel áltatom magam, közben semmin sem tettem túl magam. Mindössze egy-két barátomat ösztökéltem arra, hogy egy-egy dimenziójukat, mint délben árnyékát a fa, hosszúra nyújtsák, mindössze egy-két barátomat helyeztem ki a chiricói terekre, persze anélkül, hogy ők ennek az átváltozásnak teljes tudatában lennének. És aztán, mint a megszállott, követem őket, hiszen részeim, dimenzióimat hordják. Itt van, ezt az embert sem hagyom élni. Most is miért kellett utána iszkolnom, mit akarok vele? Talán csak nem azért jöttem hozzá, mert mindenekelőtt hozzá jöttem, hogy azután otthon a melegen néhány gennyes mondatot írjak róla, néhány gennyes mondattal próbáljam csontvázmagamra tapasztani kitenyészített dimenziómat? Örök életemben így viszonyultam hozzá, mint valami kísérleti patkányhoz. Semmit sem csináltam magam végig, mindig ilyen patkányokra volt szükségem, akik azután egy-egy hulladékkal messze futottak, én meg utánuk, hogy kiszedjem szájukból a megcsócsált falatot. Hagyd őket, hadd fussanak! Nézd fehér hasuk alját, nézd fürgé lábaikat! Megvagy, mondom magamnak arcát szorítva, megvagy, hiszen mindig én akartam azt csinálni, amit te csinálsz. Csak most látom, az a falat, amivel patkánymódra futott tőlem: mérges. A mérreg már teljesen felszívódott benne, egy napon el fog dőlni az utcán.

Fél szemmel arca mellett a hajnali bisztrót, a hajnali utcát nézem, úgy látszik, egyből nem merek farkasszemet nézni a várossal, előbb másra kellett koncentrálnom, hogy azután váratlanul azt mondhasam, én már egy jó ideje itt ülök Párizsban. Az emberek az újságot olvassák, első forró kávéjukat isszák, éppen úgy, mint a filmekben. Kint szimpatikus, eredetien öltözködő fiatalok sietnek el az üveg előtt. Párizsban, ha valami érdekeset, szépet, különösét látsz, a következő pillanatban még száz, még ezer olyan érdekeset, szépet, különösét fogsz látni, és csak miután ezt megszokod, csak miután csordulásig telítődsz, teheted meg első természetes lépésedet. Érdekes, sokáig nem mertem egyből szétnézni magam körül, mintha egy kicsit szégyelltem volna magamat. Pénzünk lényeges hányadát hagyjuk a kis tányérkán asztalunkon, amikor sétálni indulunk.

Mintha most léptem volna először szilárd talajra. Föld, föld, kel-lene nekem is kiabálnom. Hintám végre nyugszik.

Az első éjszakát és azután minden másodikat a Saint-Michelen töltöm. Sokáig azt hiszem, a szebbnél szebb kislányok áramlása vonz, de néhány nap múlva azon kapom magamat, egész idő alatt egy sámlin üldögélő agg bácsi előtt ácsorgom. Többször elmehettem előtte, mert volt éjszaka, amikor le se ültem, csak mentem körbe-körbe, mielőtt észrevettem volna. Kisebb tömörülésre, örvénylésre lettem fi-

gyelmes a nagy folyamban. Közéjük furakodtam, pontosan nem tudtam kivenni, mit csinál az öreg. Láttam micijét, mellette néhány frankkal meg valami újságkivágásokat az aszfalton, amiken az öreget ismertem fel ugyanott, ugyanúgy, ahogy most is ült. Literes üveg volt az ölében. Ja, mondtam, vitorlást húz a palackba, és már menni is akartam tovább, de már késő volt, hosszú ujjával, mint tüit, selyemszálaikat, engem is megfogott, nyakon csipett, és már be is húzott az üveg vékony torkán. Így csalogathatják a mesékben is palackba a szeltemet. Egész éjjel a vitorlás építése körül szorgoskodtam. Ó, a sósúrolta fa, vászon, a szívként csapkodó piros kis zászló. Lassan megtelt a nagy micisapka, csak most láttam, milyen nagy, az utca meg kiürült. Ketten maradtunk. Egyszer sem nézett fel, egyszer sem nézett rám. Fogalma sem lehetett, mi történik körülötte, kiürült-e a bulvár, fogalma sem volt, hogy ott ácsorgom. A világgal csak micijére vetett pillantásai által érintkezett. Selyemszálán egy csöpp, szabad szemmel alig látható, csillogó gyöngyszemet húzott be a palackba, majd egy régi, már feketés parafadugóval bedugta az üveget, egyetlen selyemszálát hagyva kint. Vigyázva piszkos kis tarisznyájába tette, tarisznyájába öntötte a pénzt, és a sámlival elindult haza. Én még sétálok egyet, gondoltam, és anélkül, hogy tudatában lettem volna, követni kezdtem az öreget. Istentelenül sokáig mehettünk. Már régen magunk mögött hagytuk a várost, amikor kátránypapírossal borított barakkfélsége előtt megállt, letette sámliját, és benyomta az ajtót. Vissza akartam fordulni, amikor látom a kis ablakon keresztül, világosságot gyűjt. Az ablak alá teszem a sámlit, és belesek. Szutykos lyuk, egy priccs és semmi más. Honnan szerezte a sómarta tiszta fadarabkákat, vásznat, hogy sikerült megőriznie őket ilyen tisztán ezen a szemétdombon? Az ajtó felé jön, alig jut időm a sarok mögé bújni. Veszti sámliját, visszatotyog, leteszi a szoba közepére, nagy nehezen feláll rá, néhányszor majdnem elvágódik, tarisznyáját maga elé húzza, vigyázva kiveszi az üveget, és bedugja a kormos gerenda alá: a fehér vitorlák ott még tisztábban csapkodnak, feszülnek. Lelép, mutató- és hüvelykujjával megfojtja a gyertyát. Megfordulok: hajnal! A kékség tengerként csapkod felém. Balra még néhány, az öregéhez hasonló barakkféle. Odamegyek az elsőhöz, és bekopogok az ablakon. Benn nagy csörgés, futkározás, kiabálás támad, vagy tízen, felnőttek, gyerekek, nők, férfiak egyszerre dugják ki fejüket az ajtón, ablakon. Mohón veszem szemügyre a nőket. Egyik sem Ó. Nem lakik itt véletlenül az a cigányasszony, akivel együtt utaztam Beogradból, kérdezem zavartan magyarul. Nem értik, mit akar ez jelenteni, dühösen káromkodnak, jóízűt nevetnek, reggeli torna helyett. Megfordulok, és a fehéren, a görög városokra emlékeztetően fehéren csillogó város felé futok.

Így festhet Párizs, amikor lányhoz hasonlítják.

Beszéltem a műhelyesekkel, mondja barátom, míg a gyönyörű (adys?) őszi napsütésben egymásba karolva sétálunk, sétálunk, egy kis teraszra lecsücsülünk, csüccs, minden rendben van, mondja, a Műhelyben alhatsz. Itt ezen a teraszon ismerkedtem meg német kislánnyal, éppen ma kaptam tőle levelet, megjött, hála istennek, a menstruációja, különben még elvettem volna feleségül szegényt, mert hát amilyen erős, könyörtelen vagyok az ilyen dolgokban, olyan

gyenge is, mesél, mesél egész nap, úgy látszik, neki is nagy szüksége van, hogy ismét alászálljon az elmúlt két év, amióta nem láttuk egymást, labirintusába, de persze most már Thészeuszként, hogy kiszabadítsa magát a Minotaurusz karmai közül, attól függetlenül, hogy ismét csak egy újabb labirintus, Minotaurusz következik, attól függetlenül, hogy mindezt csak nekem meséli, nekem, heterogén grafo-mániásnak (A heterogenitás ma képzőművészeti irányzat — hol van új Kassákunk, aki ezeket az új irányzatokat regisztrálni és elsősorban magán átengedni tudná; mennyire pontos ez, ami egy nemzet higiéniját illeti; Kassák halála többek között arra is rádöbbentett bennünket: fél évszázaddal ismét lemaradtunk —, méghozzá egy irányzat, ami nagyon is szimpatikus nekem, nemcsak mint program, mint realizáció is. Kalaié, hogy csak nálunk, illetve az olaszoknál maradjak, Napóleon-, Proust-, Stroheim-, Joyce-változatai nemcsak az újság újságával hatnak. A *heterogén művészet naplójából*: „A heterogén szellem értelmében az eszményi technika az, amely a forma valamennyi követelményét kifejezni képes, az eszményi forma pedig az, amely felöleli a tartalom minden jelentését, mint ahogyan az eszményi tartalom is az, amely egyidejűleg mentes a forma és a technika kötöttségeitől, de közben nem köti meg a forma szabadságát és a technika kalandját...”) A franciák először visszadobták Olaszba, de ismét sikerült meglépnie a táborból. Most már kitűnő papirosai vannak. Kezdetben autókarosszériákat hegesztett, létráról súlyos hegesztőpisztollyal, de valaki ugratásból azt találta mondani neki, a hegesztéstől impotenssé lesz, és azóta éjjeliőrösködik. Egy idősebb néni segíti, csak az nem tetszik barátomnak, hogy a néni a barátnőjével együtt bújik mindig mellé az ágyba, és úgy kipasszírozzák, kiklopfolják, hogy azután egy hétig kocsiban kell tologatni. Párizsban vagyok itthon, ez a szülővárosom, mondja nevetve, mindig ide fogok visszatérni, de Párizs nem üzlet, Afrikába akarok menni munkavezetőnek, talán csak napok kérdése, mikor indulok. Előbb azért még elugrok német kislányomhoz, milyeneket táncoltunk itt a pincékben, meg feleségemhez Stockholmba, viszek neki egy szatyor pezsgőt, megprűtykölöm, és adio Zsuzsanna! Első fizetésemén repülőjegyet küldök neked, hogy a szénné égett kontinensen hús bungalómban egy jóízűt beszélgessünk, meséljünk, közösen megprűtykölünk valami fekete kancát, és aztán már nemsokára meg is halhatunk. Mikor láttad apósomat? Ha egyszer lesz pénzem, megküldöm neki azt az ötvenezret, amivel tartozom. Hülye, mondom az asztal alá csúszva a nevetéstől, te még Afrikában is apósoddal fogsz bajlódni, nem akarod talán, hogy azt higgyem, ők üldöznek a világ végére? Három éve voltam náluk Z.-vel, éppen náluk volt M. is, a mi M.-ünk, és erről jutott eszembe, akivel egyszer, ha jól emlékszem, éppen esküvődön, egész éjszaka ültünk ott, szó nélkül, bénán egymással szemben, abban a szobában R., a zöld bőrű lány, akinek sosem kezdtem el udvarolni, talán mert szépsége mindig teljesen paralizált, de aki ágon lévő gyümölcsként fog létezni számomra örökre, R., akiről J., a tanárja, olyan szép képet festett, sajnos meztelenül, R., akit, nincs kizárva, te is megprűtykoltél, és nincs kizárva, hogy Z.-t is megprűtykolted, és nincs kizárva, hogy M.-t, a mi M.-ünket is megprűtykolted... Lábunk előtt az ezrével áramló szebbnél szebb, izlésesebbnél izlése-

sebb, fiatalabbnál fiatalabb kislányokban gyönyörködünk, tekintetünk mézként csorog rajtuk, gyönyörködünk bennük, mint ahogy a nagyszülők gyönyörködnek unokáikban, mi huszon-egynéhány évesek, mintha a hegesztőpisztolytól, nehéz fekete Mont Blanc töltőtollamtól valóban teljesen impotenssé lettünk volna. Nagyon szeretek közöttük sétálni, szeretném hangosan kiáltani nekik, rendben van, nagyon gyönyörűek vagytok, csak így tovább, nem mondom, néha kinyúlok, és megfogom valamelyik kezét, de sajnos ha kiválasztasz egyet, elveszti varázsát, csak együtt szépek, megfogom valamelyik kezét, leszaladunk az első hangos pincébe, és ájulásig táncolunk, és aztán — semmi, komolyan mondom, semmi. Én, aki valamikor az öreganyámat is fellöktem volna! Nem tudom, mi történt velem, meséli szomorúan, nemileg valahogy nem kívánom ezt a korosztályt, talán csak nem öregedtünk meg?!, nemileg teljesen indifferens vagyok irántuk, tisztán csak vizuális, csak esztétikai élvezetet nyújtanak, nem mondom, meglehetősen magas szinten, de csak esztétikai élvezetet, mert hát azért, ha másért nem is, de kíváncsiságból felfordítottam én közülük néhányat, német kislányom is közülük való: ők a modern művészet legszebb alkotásai, de ha békebelien akarok mulatni, akkor valami kövér pincérlányt, szakácsnőt, jegylyukasztót keresek, akinek izzadságszaga már méterekről, nehéz fekete bokszesztyűként csap orron. Ez a korosztály éppen annyira hidegen hagy, mint a pigalle-i társaság. Az alattuk, közöttük és nem mondom, a felettük lévő társaság izgat. Nono, néhány év múlva nem így fogsz beszélni, mondom, most válunk, váltunk férfivá, és ez a rövidke korszak a legszörnyűbb, mikor férfi a férfi, akkor legkevésbé férfi, a férfi valóban, mielőtt még nem és miután már nem férfi, csak akkor igazán férfi: ez az állati az egészben.

Gyönyörűen süt a nap, egy pillanatra megzavarodunk, talán tavasz van, talán tavasz, azért beszélgetünk így, s talán le kell lépnünk teraszunkról, megfogni valamelyik ózecske kezét, és futni, futni. Int a pincérnek, rendel: Un café, un demi, un rhum. Még Párizsban voltam, legalább százszor hallottam rendelni így tökéletes francia kiejtéssel, de egyszer sem történt meg, hogy a pincér meg ne kérdezze: Un demi?, un?, és hogy barátom még tisztábban artikulálva ne ismétlje: Un rhum. Már álomban is ezt ismétlgetem. A legszimpatikusabb nép ez, kezdi ismét barátom, de mégis, látod, mennyire cigány: un demi, un??? Érzem, ebbe fogok beleőrülni. Valóban, nagyon. megértem, hiszen a rendelés a leglényegesebb momentum életében, és ha ennél a kapcsolásnál zavarok vannak, valóban tragikussá válhat a dolog, mégis csodálom türelmét, ahogy naponta megállás nélkül, papagájként ismétli: un rhum, csodálom, hogyan tudja mindig olyan szépen kérni, amikor a következő pillanatban közel hajol hozzá a pincér, és kérdi: Un demi, un? Mennyire cigányok... A magyarokat pocskondírozta sokáig így, majd az olaszokat, most meg a franciákat... A Malraux kifejtette nacionalizmus, persze Malraux különbséget tesz a nacionalizmus és a náció primátusa között, magyarázom neki, de nem megy, még ez sem megy. Ami a nacionalizmust illeti, mondom, végül itt aztán valóban mindörökké ámen, teljesen impotensek vagyunk. Hála istennek, mondja. Hála istennek, mondom, habár nem vagyok meggyőződve, pontosan így gondolom-e. Különben a kirakatok

tömve vannak az Antimemoárral. A Luxembourg-kert felé vesszük utunkat. Ez szörnyű Párizsban: ez itt az Eiffel-torony! ez itt a Moulin Rouge! ez itt a Pigalle! ez itt a Louvre. Emlékszel, amikor szegény Jóska előadást tartott Párizsról? A falra vetítette a Notre-Dame-ot, és kezdte: ez itt a Notre-Dame! És a közönség felnevetett. No de hát hogy a fenében lehetne másképpen beszélni erről a pócegödörről, mint hogy: ez itt az Opera! ez itt a Montmartre!

Az egyik gesztenyefa alatt megállt. A múltkor a rendőrségen J.-vel találkoztam, nagyon megörültem, habár elviselhetetlenül piszkos és rongyos volt, valami röcsög alak kullogott utána, elzavartam a típust, kis híján össze nem akaszkoztunk. J. mezítláb volt, képzeld, J. Párizsban és mezítláb. Mindjárt tudtam, már ő is otthagyta a philosophiát, és az életet választotta — szegény, az első cipőüzletben vettem neki egy szandált, majd erre sétáltunk, és itt, ennek a fának a tövében találtam egy üveggolyót, egy szivárványszínű üveggolyót, felvettem, zsebkendőmbe töröltem, majd ráleheltem, hajában fényesítem, és megkértem, adja oda neked. Odaadta? Nem, nem láttam már régen. Nem tudom, mi lett a mi kis J.-énkkel. Te tetted tönkre, mondta, te, mert amikor meg kellett volna búboznod, amikor eljött az ideje, hogy megbúbozd, nem búboztad meg, hanem egy rakás könyvet adtál neki. Nagyon régen láttam már. Néhány éve, ezt már biztosan meséltem neked is, öngyilkos akart lenni, és könyörgött, sírva könyörgött, az emberek körülvettek bennünket, asszisztálják neki öngyilkosságánál. Akkor is meg kellett volna búboznod, szót közbe. Meg, de akkor nem tudtam volna többé szabadulni tőle. Azután tavaly találkoztam vele, már akkor is szörnyen lerongyolódott, pedig még húszéves sem volt, és kitűnően ment neki a philosophia, ismét sírva könyörgött, de most pénzért könyörgött, mert abortálnia kellett volna. Pénzt sajnos nem adhattam neki, de nagyon örültem, végre, végre valaki megbúbozta szegénykét...

Az egyik szökőkút mellett pingálgató kis japán vásznát vizsgálgatjuk. Nevetgélünk, a kis japán is nevetgél velünk. Tudod, mondja barátom, tudod, én nagyon gyorsan pucolni fogok innen, de előbb még egyszer becsületesen, úgy teljes lendületből, fenéken fogok rúgni egy ilyen piktort, de úgy, hogy állványostól együtt berepüljön a szökőkútba, és aztán onnan nevetgéljen rám... Mind hangosabban neveltünk, a kis japán is. De én seggbe rúgom ezt a kis majmot, ha azonnal nem hagyja abba a vihogást. Már nem bírtam állni a nevetéstől. Ne, mondtam neki, ne, de már késő volt, teljes erejéből fenéken billentette szegény kis japánt. Hogy aztán mi történt, sajnos nem láthattam, mert futásnak eredtem, eltűntem az első metróléjáróban.

Legszívesebben hajnalban, reggel járok haza aludni, vagy még akkor sem. Egész nap az éjszakától, az alvástól rettegek. Nemegyszer átsétálok az éjszakát, hogy csak ne kelljen hazamennem.

Pedig milyen boldog voltam, amikor barátom tudatta velem, fedél van a fejem felett, ágyam van, ingyen ágyam! És nem is akármilyen ágy! Abban az ágyban alhatom, amiben néhány nappal előttem a nagy magyar költő, Pilinszky pihente teste fáradalmát, amiben a nagy magyar költő, Pilinszky álmodott — Párizsban!

Uram, megérdemeltem én ezt?

Első pillanatban az az ötletem támadt, az ágy mellett fogom tölteni éjszakáimat, az ágy mellett, a kövön. És mégis alig vártam az éjszakát, hogy magam maradhassak, bezárkózzam, az ablakra felrakjam a reteszt, és az ágyba bújhassak. Akármi is történjen velem, gondoltam, senki sem fogja látni. Félve, rezgő kézzel hajtottam fel a kékkockás terítőt, a lepedőket, amik között úgy lapult Ő, mint az Úr az ostyában, félve, mindenre elkészülve, szánva és bánva bűnemet, amiket a költészet terén, és nemcsak a költészet terén vétettem, hajtottam fejemet arra a kis párnára, amire néhány nappal azelőtt Ő hajtotta okos fejét.

Lélegzet-visszafojtva vártam, vártam a Csodát.

A párna nedves, a lepedő is, állapítom meg az első pillanatban: az Ő verejtéke! Mély gödörbe gurulok, ahogy megmozdulok: e gödört az Ő súlya mélyítette el ily feneketlenné, mint maga a lélek! Az első bolha! ugom fel örömömben. A bolha, roppantom hüvelykujjaim holdudvaros körmei között, az Ő vérét szívta! Kimondhatatlanul fáradt voltam, az utazás, az egész napos séta, az egész napos beszélgetés, de az a tudat, hogy Párizsban vagyok, a világ szívéen nyugszik fejem, méghozzá ugyanabban a gödörben, ami még Pilinszky fejétől meleg, nem engedte szememre szemhéjam ólomredőnyét, Heideggerrel mondtam: virrasztani a befejezésig!

Így múlt el az egész éjszaka. Engagement immobile-ben. Áhítatom nem hagyott alább, csak fokozódott, még akkor is, amikor már gyanítani kezdtem, az ágynemű a faltól vizes, amikor mind tömegesebben ostromoltak a bolhák, és minden félórában fel kellett kelnem, vizes törülközővel letörölni testemet, hogy hűljön az égő csipések nyüzgése: a vizes törülközőt a villany elé emeltem, mint kendőjét Veronika.

Egy sírban fekszem a Költővel! Így ment ez néhány éjszaka, aztán lassan elmaradoztam, de még akkor sem, igaz, később sem, mertem bevallani magamnak az igazságot. Mit affektálsz, dorgáltam magam, Ő kibírta, Ő tűrte a szenvedést, Ő álmodni tudott a tövisen, mindig is ilyen gyenge voltál. És kibirtam én is. És tűrtem én is a szenvedést, és álmodtam én is a tövisen, és nem voltam gyenge. Csak sóhajtoztam, Uram, megérdemeltem én ezt?

Balról a falon Kassák gyászjelentése:

KASSÁK LAJOS
MEGHALT

80 ÉVES KORÁIG HARCOLT AZ IGAZSÁGÉRT, ERKÖLCSI TISZTASÁGÁT, JELLEME HAJLÍTHATATLANSÁGÁT MEGŐRIZVE. KÍSÉRJE VÉGIG MINDANNYIUNK ÉLETÉT ÁTHATÓ HŰSÉGES TEKINTETE.
FELESÉGE

Az első napokban Füst Milán-émlékverset írok a Műhelynek.

A költők. —
Mint szobámban a hét pók
És a hét mosatlan pohár

Hm

Igen
Te leborítottad poharad
És hajszálvékony gyertyád végén
Kioltottad magadat

— fejezem be a verset a szerkesztőség finom, nagy gépén. A helyiségek tele vannak mosatlan poharakkal — a folyóirat ötödik évfordulóját ünnepelte. Barátom szomjas, egyenként emelgeti a poharakat, szolgolgtatja a savanyú, penészes bort, káromkodik, hogyan lehet bort hagyni pohárban. Összeszedjük az üres üvegeket, hálóba rakjuk, és beváltjuk őket a sarki boltban.

Az udvarban Pátkai-szobrok. Persze itt nem mint szobrok funkcionálnak, annyi erejük azért nincs, hogy még ezt a kis udvart is képesek lennének átváltoztatni. Műtermében most, mivel valahol külföldön tartózkodik éppen, a ház gyerek-kocsijait tartják. Sokáig álldogálok a babakocsik, poros szobrok között. Műanyag szobrai Boljkára emlékeztetnek.

Reggelente az első vendég vagyok az egyik közeli kávéházban, bárban. Egyedüli vendég vagyok sokáig. Fázom, vacogom. Az éjszaka, Pilinszky szellemével, borzasztóan kimerített. Az első korty forró folyadék elálmosít, homokzsákkal üt fejbe. A jó hosszú, vastag cigaretta megemel.

A gazda a félkör alakú pult vörösréz korlátját szidolozza. A rézen meg lehet állapítani tegnapi forgalmát, sőt ha közelebb hajolok, a látogatók struktúráját is: legalábbis nem és szín szerint. Az öreget figyelem, mindent belead. Legalább már egy órája suvikszolja. Mind gyakrabban néz hátra, mintha tőlem várná a jelt, hogy befejezhesse, de mivel nem intek, nincs erőm inteni, folytatja, fényesíti a végtelenségig. Próbálok mindjobban kötni magam ehhez a művelethez, hátha magamat is sikerül kifényesítenem.

Tíz felé besüt a nap. Abba kell hagynia, ha tovább fényesítené, mindannyian megvakulnánk. Végre nagy nehezen elismerően bólintok. Boldogan gyönyörködünk munkájában, munkánkban. A pult mögé megy, hosszú szárú talpas pohárba vörösréz italt tölt, felhörpinti, a pultra könyököl, és hosszan bámul az üres utcára. A kétrészes ajtó közepén, harminccentiméteres átmérőjű tükörlapocskákkal borított oszlopon: ezer pelerines, fiatal néger utcaseprő lépked felém, mintha kaszával suhintgatna. Kuttyát vezetnek el előttünk. Amióta itt ülök, ez a harmadik farkaskutya, amely beszagol hozzánk. Az öreg ismét tölt magának. Az utcán hosszú kenyerekkel, mint lándzsás harcosok az emberek. E kenyereknél (Dali!) csak a kislányok csizmái szebbek. Egyesével, kettesével érkeznek az emberek. A francia ember különösen issza borát, mintha egészen máshová folyna a bor. „Franciaország sokkal egészségesebb, amióta egészségesebb borága.” (Matoš) Farkaskutyás alak jön be. A kutya is, ő is felkönyököl a rézkorlátúra. Az öreg kockacukrot ad a kutyanak. Ki gondolta volna, hogy a vörösrézen állatok nyomát is látni. Miféle nyomok kerülnek még ide?

Egy néger kislány szalad el az ablak előtt. Többé nem utazom kislányom nélkül, nélküle már mindenütt unalmas nekem egy kicsit. Veszek neki egy néger babát.

Elaludtam, álomban nagy hadsereggel évekig hiába ostromoltam a Várost...

A Modern Múzeumból kijöve, a piacon pihentetem szemeimet. Halak, füge, kopasztott liba (több Soutine-képet kellene látni), patlidzsán — megtorpanok, egy kötényes asszony nagy késével ananászt vág ketté, és felém mutatja a csorgó, csillogó gyümölcsöt: megvan! Biztosan tudom: a látott képek legnagyobb része halott: halottak a Picasso-képek, halottak a Dufy-, Braque-, Léger-képek, legjobban halott a dada fülke. A jó kép mindig így él, csorog, mint ez a félbevágott ananász: Gioconda! Vissza kell futnom Giocondához. Le kell ellenőriznem, fedi-e a félbevágott ananász.

Egy fajta festészet mégis teljes erővel tudott hatni rám. Ez meglepett, váratlanul történt: az úgynevezett akciófestészet. Elsősorban Mathieu nagy, ötvennégyben festett vászna. De Riopelle, Domoto, Ottesen, Soulages is. Kénes ízt hagytak a számban, mint a sötét égbolton ránduló villám.

Ez itt az Eiffel-torony!, mondom mosolyogva magamnak, ahogy leülök az egyik teraszra, pontosan szemben a toronnyal.

Fázom, fáradt, piszkos, éhes vagyok. Sírás kerülget. Szédülök. A tornyon, mint mindig, mind többen lógnak, kapaszkodnak a turisták. Hová kapaszkodnak? Köd van, nem látni hegyét. Miért nem megyek közelebb hozzá? Amióta itt vagyok, kétszer elmentem már mellette, de mindig csak tisztes távolban. Nem merem megközelíteni ezt az óriási légyragasztót, úgy érzem, ha közelebb merészkednék, ráragadnék, és itt vergődnék rajta örökre. Hiszen ezek az emberek sem bírnak elválni tőle, innen messzebről úgy tűnik, mindig ugyanaz a fűrt lóg, növekszik, az egész város, az egész föld ráragad, s lassan himbálózik rajta.

A hinta, ismét a hinta!

Az égből óriási légyragasztókon csüngő hinta. De ennek a hintának csak az egyik kötele van már meg, a másik ki tudja hol, mikor leszakadt. Szédülök.

Ugyan leng-e még a mi kis hintánk otthon az üres szobában?

Megered az eső. Megőrülök az esőnek, ha esik, nincs értelme sírni. Lassan majd meggémberednek a legyek, megfagynak, megüti őket a dér, és hullani kezdenek, milyen jó lenne itt maradni, megvárni a telet, és innen az üveg mögül, a fűtőtest mellől, előttem fűzetemmel, lopott flomaszteraimmal lesni, hogyan potyognak, hogyan potyog alá a semmibe az egész város, milyen jó lenne.

Szörnyen rosszul érzem magamat Párizsban, de semmi kedvem visszautazni. Egyetlen gondom, hogy melegre ülhessek, kávéra, legfeljebb szendvicstre legyen pénzem...